תולדות ג

א. בא דער ברכה וואס יצחק האט געבענטשט יעקבן וועז ער האט אים געשיקט קיין פדן ארם, שטייט אין פסוק[1] „ויתן לך את ברכת אברהם". איז רש"י מעתיק די ווערטער „את ברכת אברהם" און איז מפרש: „שאמר לו[2] ואעשך לגוי גדול[3] והתברכו בזרעך", יהיו אותן ברכות כו'" (כדלקמן ס"ד).

איז דא ניט פארשטאנדיק:

א) דער פסוק דא איז אליין ממשיך ומפרש וואס ברכת אברהם איז — „לרשתך את ארץ מגוריך"[5] — היינט (א) פארוואס דארף דא רש"י בכלל זיך אפשטעלן און מפרש זיין? און (ב) נאכ־מער: רש"י איז גאר מפרש, אז מיט ברכת אברהם ווערן געמיינט אנדערע ברכות („ואעשך לגוי גדול והתברכו בזרעך"), ניט די ברכה וואס שטייט דא מפורש אין פסוק[6]?

ב) אפילו אויב מאיזה טעם שיהי' האט רש"י א הכרח אז דער פסוק מיינט דא נאך ברכות — פון וואנען איז די ראי' אז דאס זיינען דווקא די צוויי ברכות „ואעשך לגוי גדול והתברכו בזרעך"[7]? נוסף לזה: דעם ענין און תוכן פון „ואעשך לגוי גדול"[8] געפינט מען בברכות אברהם בלשונות פון מער הדגשה אין ריבוי מופלג — ולדוגמא וואס דער אויבערשטער האט געזאגט צו אברהם־ען: „ושמתי את זרעך כעפר הארץ גו"[9], „הרבה ארבה את זרעך ככוכבי השמים גו"[10].

[און ס'איז שווער צו פארענטפערן אז די ברכות „. . כעפר הארץ" אדער „...ככוכבי השמים" זיינען נאר א תיאור בפרטי הכמות פון דער ברכה „ואעשך

---

1) פרשתנו כח, ד.

2) בדפוס ראשון ושני וכמה כת"י רש"י ליתא תיבת „לו".

3) לך יב, ב.

4) וירא כב, יח.

5) ראה מדרש לקח טוב עה"פ: ויתן לך את ברכת אברהם זו נחלת הארץ. וברלב"ג עה"פ: כי ממך יהי' הזרע אשר ייעד הש' יתע' לאברהם שיירש הארץ. וצע"ק דהרי מפורש זה בקרא.

6) בדפוס שני דרש"י הלשון בסיום פרש"י „ממך יצא אותו הזרע היורש את הארץ (ואח"כ בא הפסק נקודות המציין ד"ה חדש, וממשיך) לרשתך את ארץ מגוריך" ובב' כת"י רש"י (שתח"י) מוסיף על לשון רש"י (כפי שהוא לפנינו) ונתתי לך ולזרעך אחריך ממך יצא אותו הזרע היורש את הארץ לרשתך את ארץ מגוריך.

אבל ברוב הדפוסים וכן בדפוס ראשון (ושאר כת"י שתח"י) ליתא.

7) בדפוס שני דרש"י (וכן בכמה כת"י) הובא בפרש"י רק „ואעשך לגוי גדול". אבל גם שם ממשיך „והיו אותן הברכות כו'" בלשון רב"ס. וראה לקמן בפנים סעיף ג והערה 20.

8) בגו"א כאן: פי' כי שאר ברכות ואברכה מברכיך שהוא נאמר על אברהם איך יתן אותו ליעקב. אבל לכאורה בלאה"כ מובן שאין הכוונה לברכות הנ"ל כיון שכבר ברכו בברכות אלו (כז, כט).

9) לך יג, טז.

10) וירא כב, יז. וראה שם טו, ה. ובפ' ח"ש בברכת לבן כו' לרבקה (כד, ס) מפורש בפרש"י שם „את וזרעך תקבלו אותה ברכה שנאמר לאברהם בהר המור' הרבה ארבה את זרעך גו' יהי רצון שיהא אותו הזרע ממך כו'". אבל י"ל כי שם מודגש בלשונם „לאלפי רבבה" — הריבוי בכמות. וראה לקמן בפנים.

*) בדפוס שני נראה דפרש"י זה אינו ד"ה בפ"ע, אלא בא בהמשך ובאמצע פרש"י (שלפנינו הוא) בפסוק שלפנ"ז „ברך אותך ברכת אברהם שאמר ואעשך כו'" (שאין ריוח ונקודה לפני התיבות „ברכת אברהם" ולאחריהם כרגיל בו בד"ה חדש).

לגוי גדול" וואס איז די עיקר ועצם הברכה — און רש"י ברענגט דעם כלל ועיקר הברכה און ניט די פרטים —

ווייל (א) ס'איז כלל ניט גלאטיק, ווייל פון דעם גופא וואס די הבטחות „ושמתי גו' כעפר הארץ" און „ארבה גו' ככוכבי השמים גו'" — האט דער אויבערשטער אויסגעטיילט· אלס באזונדערע ברכות, איז מוכח אז אין זיי איז דא א הוספה מיוחדת אויף דער ברכה „ואעשך לגוי גדול" (ווי ס'איז מובן אויך בפשטות, אז מיט „גוי גדול" קען מען מיינען אויך אזא ריבוי וואס איז קלענער און קען אפילו ניט פארגליכן ווערן צו „עפר הארץ" אדער „כוכבי השמים"). ועוד ועיקר (ב) אויך ביי ישמעאל איז גע־זאגט געווארן די ברכה פון „גוי גדול"[11] —

און עפ"ז יומתק דער הכרח פון די ברכות „כעפר הארץ" און „ככוכבי השמים" — א ברכה נוספת ומיוחדת[12], ווייל דאס איז נאר פאר בני אברהם יצחק ויעקב].

ג) נאך מער תמי': לכאורה איז גאר דא א הכרח צו זאגן אז דער פסוק דא מיינט בדוקא ניט די צוויי ברכות, וואס די ברכות זיינען אויך געזאגט געווארן (פריער) צו יצחק[13]: „והרביתי את זרעך ככוכבי השמים גו' והתברכו בזרעך כל גויי הארץ" — איז פארוואס האט יצחק געדארפט בענטשן יעקבן מיט ברכת אברהם, בעת אז ער איז גע־בענטשט געווארן מיט די זעלבע ברכות? ס'איז דאך מער מתאים וועז יצחק זאגט אז ער גיט יעקבן די ברכות וואס ער גופא האט זיי באקומען[14].

ב. בנוגע דעם וואס רש"י לערנט אז „ברכת אברהם" מיינט ניט ירושת הארץ, זאגן מפרשים[15] אז דער טעם דערפון איז ווייל ירושת הארץ „מתנה היא ולא ברכה".

[ויש להוסיף בזה[16] (פארוואס רש"י וויל ניט לערנען אז „את ברכת אברהם" מיינט דעם המשך הכתוב „לרשתך את ארץ מגוריך"), ווייל דער פסוק גופא איז דאך מסיים „אשר נתן אלקים לאברהם", ד.ה. דער אויבערשטער האט שוין אפגעגעבן צו אברהמ'ן. ובמילא איז ניט מתאים צו זאגן „ויתן לך את ברכת אברהם", בשעת אז אויך בא אברהם איז שוין דאס געווען (ניט קיין ברכה אויף להבא, נאר) א נתינה בפועל — בעבר].

עס פאדערט זיך אבער ביאור: כשם ווי מ'לערנט ביי „ואעשך לגוי גדול" (וואס דער אויבערשטער האט צוגע־זאגט אברהמ'ן), אז דאס איז געווען יצחק'ס ברכה צו יעקבן, מיינענדיק דערמיט אז די הבטחה זאל נתקיים ווערן ביי יעקב ובניו — קען מען דאך אזוי לערנען אויך בנוגע ירושת הארץ: וויבאלד אז לפועל איז (לפי פשש"מ) די לאנד נאך ניט אפגעגעבן געווארן צו אברהמ'ן, ס'איז נאר וואס „אמירתו של הקב"ה כאילו היא עשוי"[17], איז די

---

11) לך יז, כ.

12) אף שגם בישמעאל נאמר ע"י המלאך (טז, יו"ד): הרבה ארבה את זרעך ולא יספר מרוב — אבל לא הושוו לעפר הארץ, חול הים או ככוכבי השמים.

13) פרשתנו כו, ד.

14) ואף שגם ירושת הארץ נאמרה ליצחק (שם, ג) הרי ממשיך תיכף השייכות לאברהם — והקמותי את השבועה אשר נשבעתי לאברהם אביך.

15) רא"ם וגו"א. וראה באר יצחק כאן מה שמפרש בדברי הרא"ם.

16) ואולי זוהי כוונת הרא"ם והגו"א.

17) פרש"י לך טו, יח. משא"כ בב"ר (פמ"ד, כב): מאמרו של הקב"ה מעשה. וראה באורוכה לקו"ש חט"ו ע' 204 ואילך, ושנ"נ.

ברכה[18] — אז דעם אויבערשטנ'ס הבטחת הנתינה פון א"י צו אברהם'ען זאל אויסגעפירט ווערן בפועל ביי יעקב ובניו, אז זיי זאלן זיין די וואס ווילן ירש'נען א"י בפועל[19].

[און אויב דער הכרח וואלט געווען (בלויז) פון המשך הכתוב, וואלט רש"י מעתיק געווען ניט נאר די ווערטער „את ברכת אברהם", נאר אויך דער המשך הכתוב[19]: אדער עכ"פ מרמז געווען אויף זיי מיט צוגעבן „וגו"].

ג. לכאורה וואלט מען געקענט זאגן אז מיט „ואעשך לגוי גדול והתברכו בזרעך" וואס רש"י ברענגט, ווערן ניט געמיינט דוקא די צוויי ברכות, נאר זיי זיינען כולל אלע ברכות וואס דער אוי־בערשטער האט געבענטשט אברהם'ען (וועלכע שטייען צווישן די צוויי — „ואעשך לגוי גדול" איז די ערשטע ברכה פון דעם אויבערשטן צו אברהם'ען און „והתברכו בזרעך" — די לעצטע).

עס איז אבער מובן דער דוחק שבזה א) רש"י וואלט געדארפט לכל הפחות מרמז זיין אז ער מיינט אויך אלע ברכות אינצווישן; ועוד ועיקר ב) רש"י פירט אויס (כדלקמן) „ממך יצא אותו הגוי ואותו הזרע המבורך", וואס דערפון איז מובן, אז ער מיינט דוקא די צוויי ברכות[20].

ד. ווייטער איז רש"י ממשיך: „יהיו אותן ברכות האמורות[21] בשבילך, ממך יצא אותו הגוי ואותו הזרע המבורך"[22].

איז אינגאנצן ניט פארשטאנדיק — וואס גיט צו די אריכות הלשון? ס'איז פשוטו של מקרא בפשטות אז די ברכות „ואעשך לגוי גדול והתברכו בזרעך" וואס רש"י ברענגט אלס „ברכת אברהם", באציען זיך צו „ויתן לך" — ליעקב?

[בדוחק קען מען זאגן אז דאס וואס רש"י זאגט „יהיו אותן ברכות האמורות בשבילך" (ווי מפרשים[23] זיינען מסביר כוונת רש"י), אז „ויתן לך את ברכת אברהם" מיינט אז ער גיט די ברכות אף יעקב'ן, ניט אז יעקב זאל געבענטשט ווערן מיט ברכות וועלכע זיינען ענליכע צו ברכת אברהם, וואס דעמאלט קענען די ברכות (ברכת אברהם) אוועק־געגעבן ווערן צו אן אנדערן.

אבער דער המשך וסיום הלשון „ממך יצא אותו הגוי ואותו הזרע המבורך" איז בלויז א כפל, וואס איז שוין מובן פון „יהיו אותן ברכות האמורות בשבילך"]

אויך דארף מען פארשטיין: ווייאלד רש"י איז מפרש די ווערטער „ברכת אברהם", פארוואס איז ער מעתיק פון פסוק אויך דעם ווארט „את"[24].

---

18) ולהעיר מויחי (מח, ג): ויברך אותי ומפרט הברכה בכתוב שלאח"ז „הנני מפרך ג' ונתתי את הארץ הזאת לזרעך אחריך ג'".

19) להעיר מרש"י ד"ה שוכב עלי' (ויצא כח, יג).

19א) עד"ז קשה לפי ביאור הבאור יצחק שם, דהו"ל לרש"י להעתיק גם התיבות „ויתן לך".

20) אבל להעיר מהגירסא בכמה כת"י רש"י „יהיו כל הברכות האמורות לאברהם בשבילך". ולהעיר גם מהגירסא בדפוס שני וכת"י רש"י הנ"ל (הערה 7), שמשמע לכאורה, ש„ואעשך לגוי גדול" הוא ציון לברכה הראשונה הנאמרת לאברהם, אבל הכוונה לכל הברכות כהמשך הלשון „אותן ברכות".

21) כ"ה בדפוסים שלפנינו. בדפוס ראשון „הברכות אמורות". ולכאורה כצ"ל. ובכמה כת"י „הברכות האמורות", וכ"ה בראי"ם. בדפוס שני וכמה כת"י „ברכות אמורות".

22) ראה לעיל הערה 6, 20 — שינוי גירסאות בלשון רש"י.

23) נסמנו לעיל הערה 15.

24) וליתא בדפוס שני ואי' מכת"י רש"י (שתח"י). בראי"ם (ושפ"ח) מפרש דאל"כ ויתן לך ברכת אברהם מיבעיא לי' לא את ברכת אברהם, דמשמע

ה. דער ביאור בכל זה:

די שוועריקייט וואס רש"י באוואַרנט אין פסוק איז:

וועז די תורה דערציילט וועגן אַ ברכה וואס עמעצער האָט באַקומען, שטייט בדרך כלל דערביי די סיבה וטעם אויף דעם, אַדער דאָס איז מובן מעצמו. אַזוי ווי מ'געפינט ביי דער פריער־דיקער ברכה וואס יצחק האָט געגעבן, אז יצחק האָט געזאָגט[25] „הנה נא זקנתי וגו' עשה לי מטעמים וגו' בעבור תברכך נפשי בטרם אמות": עד"ז ביי די ברכות וואס דער אויבערשטער האָט גע־בענטשט יצחק'ן וועז ער האָט געזאָגט[26] „גור בארץ הזאת", אז דאָס איז צוליב דעם וואס „הי' דעתו (של יצחק) לרדת למצרים כו'"[27]. עד"ז ביי די ברכות וואס נאָך דער עקידה, וואו עס שטייט[28] אַז דאָס איז „עקב אשר שמעת בקולי" וכיו"ב בכ"מ.

בנדו"ד אַבער איז אין פסוק ניט אַנגע־דייטעט — און ס'איז אויך ניט מובן מעצמו — צוליב וועלכן טעם האָט יצחק איצט געבענטשט יעקב'ן[29].

בשלמא די ברכה „וא־ל שד־י יברך אותך ויפרך וירבך והיית לקהל עמים",

שנטלה מזה ונתנה לזה. ולפיכך הוכרח לפרש שיהיו אותן הברכות עצמן האמורות לאברהם בשבילך כו'. — ולכאורה אפשר לפרש כן גם אם הי' כתוב „ויתן לך ברכת אברהם".

25) פרשתנו כז, ב־ד.

26) פרשתנו כו, ג ואילך.

27) פרש"י שם, ב. וגם מסיים שם (פסוק ה) עקב אשר שמע אברהם בקולי גו'. אשר בא בהמשך למ"ש (שם, ג) והקמותי את השבועה אשר נשבעתי לאברהם אביך.

28) וירא כב, יח.

29) ראה אלשיך כאן, שהקשה כן: איך נתייחסו לו ברכות אלו פה. וגם בחזקוני נראה שבא לפרש מהו ענין הברכה כאן. ראה הערה הבאה.

קען מען פאַרשטיין: היות אַז יצחק האָט יעקב'ן געשיקט צו טאַן אַ שידוך, האָט ער דערפאַר אים געבענטשט אַז „וא־ל שד־י יברך אותך ויפרך וירבך גו'"[30]; וואָס פאַר אַ שייכות האָט אַבער דער־מיט דער משך „ויתן לך את ברכת אברהם לך ולזרעך אתך לרשתך את ארץ מגוריך"? [אויב „ברכת אברהם" מיינט ירושת הארץ, באַלאַנגט דאָס גאָר צו דער פריערדיקער ברכה פון „ויתן לך האלקים גו' משמני הארץ גו'"[31] (וואָס דאָס איז געווען די ברכה פון יצחק'ן צו יעקב'ן „בטרם אמות"[32])].

ו: דעריבער איז רש"י מפרש אַז אויך „ברכת אברהם" איז אַ ברכה וואָס איז בשייכות צום שידוך, וויל דערמיט וועלט געמיינט די ברכה „ואעשך לגוי גדול והתברכו בזרעך" (וועלכע זיינען

30) בחזקוני פסוק ג: אר"א אין קיום שטר אלא בחותמיו לפיכך ברכו אחר ברכת ויתן לך פעם אחרת מדעת היא ברכת וא־ל שד־י יברך אותך כו'. ועד"ז הוא במדרש לקח טוב עה"פ. אבל מקור דרשת ר"א בב"ר (פס"ו, יב) הוא על הלשון „ויברך אותו" שבפסוק א „ויקרא יצחק אל יעקב ויברך אותו", שרק אח"כ נאמר ויצוהו [ועפ"ז מתורצת קושיית המפרשים מהו ענין „ויברך אותו" שם, והרי נאמר לאח"ז: וא־ל שד־י יברך אותך (ראה יפ"ת שם). אבל ראה רד"ק שם: ויברך אותו והברכה היתה מה שאמר וא־ל שד־י יברך אותך. ולכאורה כצ"ל בפשוטו של מקרא, שהרי רש"י לא פי' בזה כלום (ולהעיר מפרש"י בראשית ב, ח). ובפרט ע"פ פרש"י שבהערה הבאה].

31) ראה אברבנאל כאן קושיא הי"א. ובסוף הפרשה כתב: וחזר לקיים לו אז באותה שעה הברכה אשר נתן לו באמרו ויתן לך את ברכת אברהם וגומר לרשתך את ארץ מגוריך. אבל לפי פרש"י שם (כו, לג) כבר קיימו לפנ"ז (וראה יפ"ת לב"ר הנ"ל).

32) ברשב"ם (ועד"ז בחזקוני) עה"פ לרשתך את ארץ מגוריך: מאחר שלא תקח אשה מבנות כנען שהם עבדים כמו שצוה אברהם ליצחק. אבל בפשוטו של מקרא לא מצינו בהציווי דאברהם (בפ' חיי שרה) שזה הי' שייך לירושת הארץ.

א המשך ופירוט פון דער פריערדיקער ברכה „וא־ל שד־י יברך אותך ויפרך וירבך גו״), א המשך ופירוט פון — „וקח לך משם אשה״

— האבן א סך קינדער („ואעשך לגוי גדול״)[33] און אז זיי זאלן זיין אזוינע קינדער וואס „והתברכו בזרעך״.

ער איז אבער מדייק צוצוגעבן דעם לשון „את ברכת אברהם״, ווייל דא איז נויטיק ניט סתם א ברכה בשייכות צו א שידוך („ויפרך וירבך״), און (אויך) ניט סתם א ברכה וואס איז געגעבן געווארן צו אברהם׳ן, נאר די ברכה המיוחדת וואס איז געווען נוגע אברהם׳ן ביחוד (און דערפאר איז רש״י אויך מעתיק דעם ווארט „את״):

יעקב האט געדארפט גיין אין וועג אריין („קום לך פדנה ארם״) און מ׳וויים שוין פון פריער אז „דרך״ איז „ממעטת פרי׳ ורבי׳״ און „ממעטת את השם״[34], דעריבער האט יצחק מוסיף געווען: „ויתן לך את ברכת אברהם״, די ברכה „ואעשך לגוי גדול״ איז אברהם׳ן געגעבן געווארן במיוחד צוליב דעם („לך לך מארצך״) וואס איז ממעט פור״ר[35], ווי רש״י איז דארט מפרש.

ועד״ז אויך ביי דער ברכה „והתברכו בזרעך״, דער „דרך״ זאל ניט גורם זיין המעטת השם פון זיינע בנים [משא״כ די ברכות וואס זיינען נוגע אים (יעקב׳ן) אליין, אויך די ברכה אז זיין שם זאל ניט נתמעט ווערן[36], זיינען נכלל אין דער ברכה וואס יצחק האט אים געגעבן פריער[37]].

ז. עס איז אבער די שאלה: וואס איז יצחק׳ס כוונה אין בענטשן יעקב׳ן מיט די ברכות מיוחדות פון „ברכת אברהם״, די ברכות זיינען לכאורה ניט מקויים געווארן בא אברהם׳ן גופא?

[אין הכי נמי אז די כונת הברכות איז אויף לעתיד ודורות שלאח״ז, וויבאלד אבער אז די ברכה איז געגעבן געווארן לאברהם ווייל זיין „דרך״ איז „ממעטת פור״ר״, באציט זיך די ברכה צו דער פור״ר פון אברהם עצמו — און דאס זעט מען לכאורה ניט]

ווארום בא אברהם איז געבארן געווארן נאר איין זון פון שרה — יצחק, וואס דוקא „ביצחק יקרא לך זרע״[38] (משא״כ ישמעאל ובני קטורה)[39]. היינט ווי קען מען זאגן אז אין דער הולדה פון איין זון (יצחק) האט זיך אויסגעדריקט די ברכה פון פור״ר וואס האט באווארנט דעם מיעוט פון פור״ר דורך דרך?

ועד״ז בנוגע דער ברכה „והתברכו

---

33) והרי זו ברכה נוספת על מש״א לפנ״ז יפרך וירבך, דפר׳ ד(אחד מוליד לא רק אחד, כ״א) מוליד הרבה (פרש״י בראשית א, כב). אבל אין מודגש בזה גוי גדול (ולהעיר שגם בישמעאל (לך יז, כ) מוסיף „גוי גדול״ לאחר „והפריתי אותו והרביתי אותו במאד מאד״), ועד״ז אינו מודגש בהלשון „והיית לקהל עמים״. וראה וישלח לה, יא ובפרש״י שם.

34) פרש״י ר״פ לך (יב, ב).

35) באלשיך מפרש דהג׳ דברים דהדרך ממעטת נשללו בהברכה דספוק ג: יברך אותך בממון (ועד״ז הוא באברבנאל), יפרך וירבך — בנים, לקהל עמים — שם (ועד״ז הוא בספורנו עה״פ).

אבל בפשוטו של מקרא: א) נוגע לא רק תוכן ברכות אלו כ״א שהם ברכת אברהם. כהמשך לשון רש״י (ולכן נוגע פסוק ד), וכדלקמן בפנים. ב) ב׳ הענינים דממון ושם לעצמו אינם שייכים כאן, כדלקמן בפנים.

36) ועד״ז בממון.

37) כז, כט — יעבדוך עמים וישתחוו לך לאומים הוה גביר לאחיך גו׳. ואי״צ לאומרו עוה״פ לפני הליכתו בדרך, משא״כ באברהם שהיתה הברכה הראשונה.

38) וירא כא, יב.

39) ראה תיב״ע שם. רמב״ן ר״פ תולדות. טור הארוך ופענח רזא ח״ש כה, ה. ולהעיר מפירוש (המיוחס ל)רש״י דה״א בתחלתו.

בזרעך" — מען געפינט ניט לכאורה אז דאס זאל מקויים ווערן בא בני אברהם עצמו; ואדרבה, (לבד זה וואס דוקא ביצחק יקרא לך זרע, כנ"ל), נאך איידער יצחק איז געבאָרן געווארן איז וועגן ישמעאל געזאגט געווארן[40] "והוא יהי' פרא אדם ידו בכל ויד כל בו" — "הכל שונאין אותו ומתגרין בו").

דעריבער איז רש"י ממשיך "יהיו אותן ברכות האמורות בשבילך": די ברכות וועלכע זיינען געזאגט געווארן לאברהם, זיי עצמן וועלן זיין צוליב יעקב[41] — דוקא בא אים וועלן זיי נתקיים ווערן בפועל. און ווי ס'איז טאקע געווען בפועל, אז בא יעקב'ן זיינען געבאָרן געווארן די י"ב שבטים[42], וואס אין דעם גופא איז שוין ניכר די התחלה און יסוד פון א גוי גדול — מען זעט פעולת הברכה וועלכע באווארנט ושוללת דעם מיעוט פון פו"ר דורך "דרך".

ח. ויש לומר עוד אז מיט דעם פאר־ענטפערט רש"י נאך א שאלה אין פשוטו של מקרא: ווי קומט דאס אז יצחק האט יעקב'ן אליין געשיקט "פדנה ארם וגו' וקח לך משם אשה" — און האט זיך ניט נוהג געווען ווי זיין פאטער אברהם, וואס האט געשיקט א שליח און אים אנגעזאגט[43] "ולקחת אשה לבני משם"[44]? [ווארום דאס וואס יצחק האט געשיקט יעקב'ן איז געווען בלויז מיט דער כוונה צו טאן דארט א שידוך — ניט בכדי צו אנטלויפן פון עשיו, ווייל דאס האט רבקה (בפשוטו של מקרא) ניט מגלה געווען צו יצחק[45]].

מ'קען ניט מחלק זיין, אז יצחק'ס שידוך האט געמוזט קומען דורך א שליח ווייל יצחק איז געווען אן עולה תמימה[46] (צוליב דער עקידה) און האט דערפאר ניט געקענט ארויסגיין פון א"י (משא"כ יעקב וואס האט יע געקענט ארויסגיין) — ווייל, בפשוטו של מקרא, איז ניט דאס געווען דער טעם וסיבה פארוואס אברהם האט ניט געוואלט לאזן יצחק'ן גיין אליין אין ארם נהרים[47]: און ערשט שפעטער איז צו יצחק'ן נתגלה געווארן אז ער איז אן "עולה תמימה ואין חוצה לארץ כדאי לך"[48].

אט די שאלה[49], פארוואס האט יצחק יע געשיקט יעקב'ן "פדנה ארם" ווערט פאַרענטפערט דערמיט וואס יצחק האט מוסיף געווען "ויתן לך את ברכת אברהם — ואעשך לגוי גדול והתברכו בזרעך":

---

40) לך טז, יב ובפרש"י.

41) וראה גם פרש"י ויצא כח, טו: מה שהבטחתי לאברהם על זרעו לך הבטחתי כו'. וראה לקמן בפנים סעיף ט.

42) ורבותינו דרשו עם כל שבט נולדה תאומה ועם בנימין תאומה יתירה (רש"י וישלח לה, יז. וראה רש"י וישב לו, לה).

43) ח"ש כד, ז.

44) ראה גם אלשיך כאן: ושית כו' למה אגרע ממך כו' ואותי תצוה ללכת לחרל כו'.

45) וכ"כ בביאורי מהרא"י, חידושי ופי' מהרי"ק. אוה"ח עה"פ.

46) פרש"י פרשתנו כו, ב.

47) בפ' ח"ש. שפ"ז מובנת האריכות בהכתוב ופרש"י שם (כד, ז) — ראה לקו"ש חט"ו ע' 158. וראה שם ע' 201.

48) ראה לקו"ש שם ע' 203 הערה 29, ושו"נ.

49) בפשוטו של מקרא מצינו שינוי בין השידוך ביצחק והשידוך ביעקב, דאצל יצחק אמר אברהם (שם כד, ד) כי אם אל ארצי ואל מולדתי תלך, משא"כ ביעקב שיצחק פירט "ביתה בתואל אבי אמך וקח לך משם אשה מבנות לבן אחי אמך" (וראה רש"י ויצא כט, יז: שהיו הכל אומרים שני בנים לרבקה כו'). אבל לכאורה אין לתרץ עפ"ז הטעם לשליחות יעקב, כי אדרבה, לפי זה דברור הענין יותר קל יותר לסמוך על שליח להביא לא"י מבנות לבן.

דאָס וואָס דער אויבערשטער האָט געבענטשט אברהם'ן „ואעשך לגוי גדול" איז געווען פאַרבונדן מיטן ענין פון „לך לך"[50], צוליב (און בשכר) די הליכה בדרך כו'[51] — דערפאַר האָט יצחק געשיקט יעקב „קום לך פדנה ארם ביתה בתואל גו' וקח לך משם אשה", אין זכות פון דער הליכה וועט ער באַקומען די ברכה פון „ואעשך לגוי גדול[52] (והתברכו בזרעך)".

ט. עס ווערט אַבער די שאלה: מ'גענפינט אַז אויך ישמעאל איז גע־בענטשט געווארן פון דעם אויבערשטן מיט דער זעלבער ברכה[53]: „ברכתי אותו והפריתי אותו והרביתי אותו במאד מאד שנים עשר נשיאים יוליד ונתתיו לגוי גדול" — היינט אין וואָס באַשטייט דער יתרון מיוחד און דער ברכה צו יעקב'ן? נאָכמער שווער איז וואָס בנבואת השם איז עשו אַלס „גוי" ווערט פאַרגליכן צו יעקב'ן — „שני גוים" „שני לאומים"[54]?

דעריבער איז רש"י מוסיף „ממך יצא אותו הגוי ואותו הזרע המבורך". משא"כ[55] די ברכה בשייכות צו ישמעאל'ן, און אַזוי אויך דאָס וואָס איז געזאָגט געווארן וועגן עשיו, האָבן קיין שייכות ניט צו דער ברכה מיט וועלכער דער אויבערשטער האָט געבענטשט אברהם.

יו"ד. עפ"ז איז מובן אויך דער המשך וסיום הכתוב: וויבאַלד אַז יעקב גייט אַוועק פון א"י און בויט זיין בית אין חו"ל, ואדרבה די ברכה פון „גוי גדול" איז בייַ אים פאַרבונדן דוקא מיט זיין אַוועקגיין בדרך (קיין חו"ל), דאָקעגן עשיו בלייבט אין א"י, קען מען דערי־בער מיינען אַז עשיו בלייבט דער מוחזק אין א"י[56] —

איז יצחק מוסיף „לרשתך את ארץ מגוריך אשר נתן אלקים לאברהם". ואדרבה, וויבאַלד „אותן ברכות האמורות בשבילך ממך יצא אותו הגוי ואותו הזרע המבורך" איז מובן ופשוט אַז דער ארץ „אשר נתן אלקים לאברהם" געהערט דוקא און נאָר צו יעקב וזרעו אחריו[57].

זייענדיק „אותו הגוי ואותו הזרע", איז בלויז צו זיי געגעבן געווארן דער ארץ.

יא. נאָר אַן ענין אין דער ברכה פון יצחק „יהיו אותן ברכות אמורות בשבילך ממך יצא אותו הגוי ואותו הזרע המבורך" — וואָס איז שייך במיוחד צו דער ברכה „ואעשך לגוי גדול והתברכו בזרעך":

דער לשון הברכה „ושמתי את זרעך כעפר הארץ גו'" אַדער „ככוכבי

---

50) להעיר מהמ"ד (ר"ה טז, ב) אף שינוי מקום דכתיב ויאמר ה' אל אברם לך לך מארצך והדר ואעשך לגוי גדול. אבל ראה פרש"י לך טז, ג. וראה הערה הבאה.

51) לכאורה מפשטות פרש"י ברי"ם לך משמע שהברכה ואעשך לגוי גדול היא ע"י ביאתו לא"י, לא ע"י — לך לך, אבל א) רש"י לא מעתיק שם התיבות „אל הארץ" ב) מדייק „ושם" בניגוד ל„וכאן (אי אתה זוכה)" — ההליכה מכאן ולא זכות „הארץ".

52) ולהעיר מאמירת הקב"ה ליעקב כשירד למצרים (ויגש מו, ג) כי לגוי גדול אשימך שם.

53) לך יז, כ. ושם טז, יו"ד: הרבה ארבה את זרעך ולא יספר מרוב. ובפ' וירא כא, יג: וגם את בן האמה לגוי אשימנו כי זרעך הוא. ושם, יח: לגוי גדול אשימנו.

54) פרשתנו כה, כג. וראה פרש"י וישלח לו, ז.

55) ראה גם אגדת בראשית פע"ב: כיון שעמד ישמעאל והוליד שנים עשר נשיאים כו' הי' אברהם סבור כו'. כיון שעמד יעקב כו' ויתן לך את ברכת אברהם ברכה שברך את אברהם כו' כך הוא מקיימה כו'. ע"ש.

56) ראה גם אלשיך: עוד הי' אפשר (אלא שהוא מפרש שזהו כללות המכוון בפסוק זה).

57) ועפ"ז מובן בפשטות מה שאמר „אשר נתן אלקים לאברהם" — דלכאורה מיותר, כקושיית האלשיך שם.

השמים", וכחול אשר על שפת הים" (ועד"ז די תחילת הברכה וואס יצחק האט געזאגט יעקב'ן דא "ויפרך וירבך") ברענגט ארויס דעם ריבוי עצום בכמות פון די קינדער וואס וועלן ארויסקומען פון אים, עס איז אבער אין דעם ניט ניכר זייער שייכות והתייחסות צו אים, אז זיי ווערן אנגערופן על שמו.

משא"כ די ברכה "ואעשך לגוי גדול" וואו ס'איז מודגש, אז אלע ילדים ויוצאי חלציו ווערן נתייחס צו אים, אז ער איז דער "גוי גדול"[58]. ועד"ז בנוגע דער ברכה "והתברכו בזרעך כל גויי הארץ" אז דאס וועט זיין אין אן אופן אז מיועט זיך בענטשן מיט זיי אלס "זרעך" — דיינע קינדער, די קינדער פון אברהם.

און דאס איז געווען ברכת יצחק "ויתן לך את ברכת אברהם — ואעשך לגוי גדול והתברכו בזרעך, יהיו אותן ברכות האמורות בשבילך ממך יצא אותו הגוי ואותו הזרע המבורך", אז דער "ואעשך לגוי גדול" זאל זיך ארויסזאגן נאר ביי יעקב'ן, און ווי מיר זעען, אז כל ישראל ווערן אנגערופן שבטי ישראל (בני ישראל) על שם יעקב; ועד"ז דער והתברכו בזרעך — אלס קינדער פון יעקב.

(משיחת ש"פ תולדות תשל"א)

---

58) משא"כ בנוגע לישמעאל שנאמר (לך יז, כ) ונתתיו לגוי גדול (ולא — "ואעשה אותו"). אבל בוירא כא, יח: לגוי גדול אשימנו. אבל בכ"א אי"ז ברכת אברהם, כנ"ל בפנים.